

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 27-789.325(4-191.2)"16/17"

Prejeto: 19. 7. 2017

Štajerska kapucinska provinca do Jožefa II.

VINKO ŠKAFAR

dr., izred. prof. v pokoju

Ob izvirkih 5, SI-2000 Maribor

e-pošta: vinko.skafar@rkc.si

Izvleček

V razpravi so predstavljeni samostani Štajerske kapucinske province, ki so bili na ozemlju današnje Republike Slovenije, Hrvaške, Avstrije (Štajerska in Koroška) in Italije (zahodni del Furlanije - Julijske krajine, it. Friuli-Venezia Giulia, nem. Friaul-Julisch Venetien). Že dejstvo, da so redovniki Štajerske kapucinske province živeli in delovali med ljudstvom, ki je govorilo nemščino, slovenščino, hrvaščino, italijanščino in furlanščino, govori o povezovanju geografskih prostorov. Od prvega samostana v Gradcu leta 1600 do leta 1711, ko so položili temeljni kamen za najmlajši samostan, Irdning, je provinca imela 33 samostanov in en hospic: 1. Graz sv. Anton 1600, 2. Ljubljana 1607, 3. Bruck an der Mur 1607, 4. Gorica (it. Gorizia, nem. Görz) 1609, 5. Celje (Cilli) 1615, 6. Reka (Fiume) 1609, 7. Maribor (Marburg) 1613, 8. Radgona (Radkersburg) 1617, 9. Zagreb (Agram) 1618, 10. Trst (Trieste) 1623, 11. Ptuj (Pettau) 1623, 12. Krmin (Cormons) 1624, 13. Beljak (Villach) 1629, 14. Wolfsberg 1634, 15. Sv. Križ (Heiligenkreuz) 1637, 16. Leibnitz (Lipnica) 1639, 17. Krško (Gurkfeld) 1644, 18. Kranj (Krainburg) 1640, 19. Tamsweg 1643, 20. Murau 1645, 21. Celovec (Klagenfurt) 1646, 22. Graz (extra muros) (St. Joannes Bapt.) 1648, 23. Gradišče ob Soči (Gradisca) 1648, 24. Hartberg 1654, 25. Novo mesto 1658, 26. Cmurek (Mureck) 1667, 27. Leoben 1690, 28. Varaždin 1701, 29. Knittelfeld 1705, 30. Škofja Loka 1707, 31. Schwanberg 1708, 32. Karlobag 1710, 33. Irdning 1711 in 34. hospic Kaniža v Liki 1721. Podobno kot število samostanov je bilo tudi število redovnikov visoko, najvišje leta 1769, ko je Štajerska kapucinska provinca imela 820 članov (duhovnikov, bratov pomočnikov, klerikov in novincev). Podoba province pa se je zelo močno spremenila s posegom jožefinskih reform.

Abstract

CAPUCHIN STYRIAN PROVINCE UNTIL JOSEPH II

The discussion introduces Capuchin monasteries in Styria situated in the territory of the present-day Republic of Slovenia, Republic of Croatia, Republic of Austria (Styria and Carinthia), and the Italian Republic (the western part of the Friuli-Venezia Giulia, Germ. Friaul-Julisch Venetien). The fact that the friars in Capuchin Styrian province lived and functioned amongst the population who spoke German, Slovenian, Croatian, Italian, and Friulian language speaks of integration of geographical areas. From the first

Ključne besede:

Štajerska kapucinska provinca, samostani, dejavnost, povezovanje geografskih prostorov

Key-words:

Capuchin Styrian province, monasteries, activity, integrating geographical areas

monastery in Graz in 1600 until 1711 when the foundation stone had been laid for the youngest monastery Irdning, the province had 33 monasteries and one hospice: 1. Graz St. Anton 1600, 2. Ljubljana 1607, 3. Bruck an der Mur 1607, 4. Gorizia (Görz) 1609, 5. Celje (Cilli) 1615, 6. Reka (Fiume) 1609, 7. Maribor (Marburg) 1613, 8. Bad Radkersburg (Radkersburg), 1617, 9. Zagreb (Agram) 1618, 10. Trieste, 1623, 11. Ptuj (Pettau), 1623, 12. Cormons 1624, 13. Villach 1629, 14. Wolfsberg 1634, 15. Sv. Križ (Heiligenkreuz) 1637, 16. Leibnitz 1639, 17. Krško (Gurkfeld) 1644, 18. Kranj (Krainburg) 1640, 19. Tamsweg 1643, 20. Murau 1645, 21. Klagenfurt 1646, 22. Graz (extra muros) (St. John the Bapt.) 1648, 23. Gradišče ob Soči (Gradisca) 1648, 24. Hartberg 1654, 25. Novo mesto 1658, 26. Mureck 1667, 27. Leoben 1690, 28. Varaždin 1701, 29. Knittelfeld 1705, 30. Škofja Loka (1707, 31. Schwanberg 1708, 32. Karlobag 1710, 33. Irdning 1711 and 34. hospice Kaniža in Lika 1721). Similar to the number of monasteries, the number of friars was also high, peaking in 1769 when Capuchin Styrian province had 820 members (priests, lay-brothers, clerics, and novices). Province was significantly altered by Josephian reforms.

Uvod

Prihod kapucinov na slovensko ozemlje je tesno povezan z misijonskim poslanstvom sv. Lovrenca Brindiškega (1559–1619) v Pragi. V to mesto, kjer se je močno širil protestantizem, je nadškof Zbynek Berka poklical kapucine, da bi oznanjali božjo besedo v katoliškem duhu. Skupaj z Lovrencem – bil je odličen govornik, zelo teološko izobražen, izreden talent za jezike, teološki pisatelj in diplomat – je šlo na pot dvanajst kapucinov, ki jih je spremljalo posebno priporočilo papeža Klemena VIII. Spomladi leta 1600 so začeli graditi samostane v Pragi, poleti pa še na Dunaju in v Gradcu. Ti patri so ustanovili Češko-avstrijsko-štajerski komisariat, ki se je kmalu razdelil na nekaj provinc. Njihova imena srečamo pri ustanavljanju mnogih kapucinskih postojank na češkem, avstrijskem in slovenskem ozemlju. Brez dvoma pomeni Lovrenčevo poslanstvo v Pragi tudi začetek naselitve kapucinov na Slovenskem, saj je slovensko področje že od ustanovitve novega komisariata sestavljalo južno vejo široke in daljnosežne praške misije. Tudi sem so prišli kapucini z enim samim ciljem: z vsemi močmi pomagati pri katoliški obnovi.

Na prvem kapitlju (zborovanju) Češko-avstrijsko-štajerskega komisariata so na Dunaju maja 1605 razpravljali o prošnji ljubljanskega škofa Tomaža Hrena, naj se kapucini naselijo tudi v Ljubljani. Kapitelj je ugodil prošnji in določil p. Damascena iz Benetk in p. Bertranda iz Vidma (Udine), naj gresta v Ljubljano, poiščeta primeren kraj za samostan in pripravita vse za zidavo. Izbrala sta vicedomski vrt zunaj mestnega obzidja ob južnih vratih (današnji Kongresni trg, park Zvezda). P. Bertrand iz Vidma, član odprave v Prago, je neposreden ustanovitelj prvega slovenskega kapucinskega samostana v Ljubljani.

Samostani Štajerske kapucinske province

Češko-avstrijsko-štajerski kapucinski komisariat je leta 1608 imel na obširnem ozemlju med Prago in Ljubljano že sedem samostanov, zato so ga na generalnem kapitlju v Rimu 1608. razdelili na češko-moravsko-avstrijski in štajersko-koroško-kranjski del z imenom Štajerski komisariat. Tudi ta se je v naslednjih desetih letih naglo razraščal in ob generalnem kapitlju 1618. štel deset samostanov, od teh dva še v gradnji, in 104 redovnike, zato so ga povzdignili v samostojno Štajersko provinco.

Viri za zgodovino Štajerske kapucinske province so objavljeni v *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, št. 16, Ljubljana 1994: 1. *Tabulae capitulorum generalium* FF. Min. S. P. Francisci capucinatorum ab anno 1529. usque ad annum ... (superiores in provincia Styria 1608–1633), pag. 81–83; 2. *Liber functionum capitularium* P. P. capucinatorum provinciae Styriae Immaculatae conceptionis beatissimae Virginis Mariae dedicatae. Ab anno 1647 (provinciales et definitores electi, guardiani, lectores, magistri etc.), pag. 85–273; 3. *Libelus foundationum, consecrationum, dierum, annorum, anniversariorum ecclesiarum capucinatorum provinciae Styriae, quae Anno MDCLIV Ab. ARP. Fratres Hyacintho Graecensi Ministro Provinciali ex diversis Archivis Provinciarum Austriae, Venetae, et Styriae recepta, collecta, et hic inserta sunt, et successu temporis adjuncta adjugenda*, pag. 275–317; 4. *P. Aegidius Graecensis, Ingressus ad relationes in commissioni de origine, fundatione, statu et adjacentibus, omnium, ac singulorum conventuum fratrum minorum capucinatorum provinciae Styriae, datas ad Reumum P. Procuratorum Generalem Ordinis in Curia Romana. Anno Domini M.DCC.XX.VI.*, pag. 319–426.

Kapucinski red je imel v duhu Vodila Frančiška Asiškega in svojih kapucinskih pravilih (konstitucijah) skromno in preprosto arhitekturo, ki je bila v duhu uboštva. Zato so kapucini na splošno, tudi v Štajerski provinci, imeli tudi v času baročne arhitekture majhne cerkve s skromnim samostanom, ki je imel majhen zelenjavni in sadni vrt, obdan s samostanskim zidom. Razen tega niso imeli v lasti nobenega drugega zemljišča. Majhni samostani tudi niso omogočali večjega števila redovnikov, zato so večje province, tudi Štajerska, imele po potrebi sočasno nekaj noviciatskih hiš in več študijskih samostanov, kjer so lektorji filozofije in teologije poučevali skupine kandidatov za duhovništvo. V samostanih Štajerske province so živeli nemško, slovensko, hrvaško, italijansko in furlansko govoreči bratje, saj so tudi samostani obstajali na območjih naštetih jezikov.

V isti številki *Acta Ecclesiastica Sloveniae* (16, str. 9–64) Metod Benedik za predstavitev temeljnih podatkov o posameznih samostanih Štajerske kapucinske province uporabi vir, ki na tem področju velja za uradni dokument province generalni kuriji v Rimu in ga je leta 1725 zbral in uredil p. Egidij iz Gradca, ki ga je provincialat Štajerske province 1726. poslal v Rim. Pred sto leti, leta 1908, je p. Oto Kocjan ob tristoletnici Štajerske kapucinske province zelo dobro predstavil vse samostane Štajerske kapucinske province v jubilejnem Šematizmu (P. Otto Kocjan a Labaco, *Origo et vicissitudines Almae Ord. Cap. Provinciae Styriae, Brevis historia Provinciae occasione ipsius tertii Centenarii cogesta 1608–1908*, v: *Schematismus F. F. Ordinis Minorum S. P. Francisci Capucinatorum Almae Provinciae Styriae ineunte anno MCMVIII., Goritiae 1909*, str. 7–75). Metod Benedik je leta 1973 doktoriral na Papeški univerzi Gregorijani v Rimu z disertacijo *Die Kapuziner in Slowenien 1600–1750*.

Ker je vsako delo pomanjkljivo, je treba upoštevati še druge dokumente, ki govorijo o posameznih samostanih. Samostane bom predstavil po kronologiji ustanovitve.¹

¹ Hyacinthus: *Libelus foundationum*, str. 275–317; Aegidius: *Ingressus ad relationes*, str. 319–426; Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord.*, str. 14–31; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 22–36. Strani p. Hiacintusa in p. Aegidiusa ne navajam pri posameznih samostanih, ker bi obremenjevalo besedilo.

1. Graz, samostan sv. Antona

Leta 1600 je za katoliško obnovo v deželah Notranje Avstrije nadvojvoda Ferdinand povabil sv. Lovrenca Brindiškega, ki je pred tem že ustanovil samostan v Pragi in na Dunaju, naj pride še v Gradec. Temeljni kamen je 10. avgusta 1600 položil graški nuncij Hieronim Portia. Cerkev je posvetil 6. oktobra 1602 sekovski škof Martin Brenner. Samostan je imel 40 celic in 8 bolniških sob za interne potrebe z lastno lekarno ter bil namenjen za študij teologije od začetka do leta 1784, ko so vsi bogoslovci morali obiskovati generalno semenišče. V domači samostanski cerkvi in drugod (v cerkvi usmiljenih bratov in drugih okoliških cerkvah) so bili iskani pridigarji. V samostanu so veliko spovedovali in obiskovali bolnike ter umirajoče. Samostan je bil razpuščen leta 1787.²

2. Ljubljana

Na pobudo škofa Tomaža Hrena in nadvojvode Ferdinanda so kapucini prišli v Ljubljano leta 1606. Škof Hren je temeljni kamen položil 25. 4. 1607, cerkev pa je posvetil sv. Janezu Evangelistu 31. 8. 1608. Sicer je škof Tomaž Hren pri katoliški obnovi zelo zaupal v pomoč patrov kapucinov.³ Samostan je imel 48 celic (največji v Štajerski provinci) in 8 bolniških sob, v njem pa je redno bivalo okoli 40 redovnikov. Imel je svojo lekarno, tako da so se tod zdravili tudi kapucini iz okoliških samostanov, dalje knjigoveznico in delavnico za tkanje sukna za redovno obleko. Tako kot graški samostan sv. Antona je bil tudi ljubljanski samostan do jožefinskih reform študijska hiša; le izjemoma je tod potekal študij filozofije, sicer pa redno študij teologije. Na leto so spovedali več kot 30.000 vernikov. Redno so obiskovali bolnike in umirajoče. V samostanski cerkvi so imeli pridige ob nedeljah in praznikih, v postnem času tudi trikrat med tednom, ob 40-urnem češčenju vsak dan po tri slovenske in nemške pridige. Za pridiganje v stolnici je provincijski kapitelj določil štiri patre, ki so tod pridigali ob določenih dnevih. Pogosto so pridigali tudi v drugih mestnih cerkvah in okoliških župnijah. Na veliki petek so na stroške bratovščine Rešenika sveta prirejali pasijonsko procesijo, ki se je udeležilo več tisoč ljudi tudi iz oddaljenih krajev. Samostan je preстал jožefinske reforme, razpustila pa ga je francoska uprava leta 1809.⁴

3. Bruck an der Mur (Most ob Muri)

Za gradnjo tega samostana so se kapucini odločili na kapitlju na Dunaju 7. 9. 1607. 10. 5. 1611 je sekovski škof Brenner posvetil cerkev sv. Janezu Evangelistu. Samostan je imel 27 celic in 4 bolniške sobe. Nekaj časa je v samostanu potekal študij filozofije, od leta 1655 do razpustitve 1816 pa je bil noviciatska hiša. Ob nedeljah in praznikih so patri pridigali v mestni župnijski cerkvi, v postnem času ter ob redovnih praznikih pa tudi v samostanski. Pogosto so pomagali v okoliških župnijah.⁵

² Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 12; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 22–36.

³ Škafar: *Hren ter kapucini in drugi redovi*, str. 257–274.

⁴ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 14; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 23–24.

⁵ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 14–15; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 24.

4. Gorica (Gorizia)

V Gorici so beneški kapucini delovali od leta 1583. Ljubljanski škof Janez Tavčar je 20. 10. 1591 položil temeljni kamen za samostan, cerkev pa je Mariji posvetil oglejski patriarh Francesco Barbaro 4. 9. 1596. Od začetka je samostan spadal pod beneško provinco, 1609. pa so ga priključili Štajerski kapucinski provinci, v okviru katere je ostal do njene ukinitve leta 1921, ko je ponovno pripadel Beneški kapucinski provinci. Samostan je imel 30 celic in 6 bolniških sob. Do leta 1676 so tod izvajali izmenično filozofski in teološki študij, nekaj časa noviciat in nato do 1769. spet teološki študij. Dejavnost samostana je bila, podobno kot drugod, predvsem spovedovanje in pridiganje v mestu in širši okolici.⁶

5. Reka (Rijeka)

Meščani so že leta 1609 sklenili, da na Reko povabijo kapucine. Zemljišče za gradnjo samostana je od avguštincev odkupil nadvojvoda Ferdinand in ga poklonil kapucinom. Temeljni kamen so položili 28. 8. 1610, cerkev pa je sv. Avguštinu 14. 6. 1613 posvetil pulski škof Kornelij Sozomenos. Samostan je imel 23 celic. Dalj časa je služil kot noviciatska hiša, kjer je bil v letih 1664–65 v noviciatu tudi Janez Svetokriški. V domači cerkvi so pridigali redno v hrvaškem jeziku, enkrat na mesec pa tudi v nemškem za vojake. V drugih cerkvah so pridigali predvsem v postnem času. Samostan je bil 1783. pridružen novoustanovljeni hrvaški kustodiji.⁷

6. Celje

V mesto, ki je bilo nekoč močno protestantsko, so kapucine povabili meščani sami. Temeljni kamen je 25. 10. 1609 položil graški nuncij Giovanni Battista Salvago. Cerkev je 14. 10. 1615 ljubljanski škof Tomaž Hren posvetil sv. Ceciliji. V samostanu je bilo 28 celic in 5 bolniških sob. Tod so imeli noviciat 1694–1699, 1707 in 1716–1720, nekaj let je bil tam tudi teološki in filozofski študij. Osrednja dejavnost celjskih kapucinov je bila pridiganje, spovedovali so slovensko in nemško. Kljub različnim viharjem je samostan ohranjen do danes.⁸

7. Maribor

Zemljišče in sredstva za gradnjo je kapucinom dal gospodar gradu v Mariboru, grof Janez Jakob Kisel, temeljni kamen je 23. 4. 1613 položil ljubljanski škof Tomaž Hren. Cerkev je 25. 10. 1620 sekovski škof Jakob Eberlein posvetil Mariji, Materi usmiljenja. Samostan je imel 27 celic in 6 bolniških sob, po letu 1720 tudi svojo lekarno. Krajši čas je bil v njem noviciat, med letoma 1675 in 1769 pa najdlje študij filozofije, delno tudi teologije. Kapucini so v mestni župnijski cerkvi pridigali redno vsako nedeljo in praznik, v postnem času pa tudi tri dni v tednu po sklepnicah. V samostanski cerkvi so namreč takoj po posvetitvi cerkve vsako nedeljo in praznik ob veliki udeležbi vernikov po sklepnicah pred Najsvetejšim peli litanije Matere Božje. Doma so veliko spovedovali nem-

⁶ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 15; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 24–25.

⁷ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 17; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 25.

⁸ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 15–17; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 25–26; Benedik: *Kapucinski samostan s cerkvijo sv. Cecilije Celje*.

ško in slovensko govoreče vernike, v okoliških župnijah pa pridigali. Leta 1784 je cesarski dekret ukazal razpust samostana.⁹

8. Radgona (Radkersburg)

Samostanu v Radgoni (Radkersburg) bom posvetil nekaj več prostora, saj je bilo mesto z dvojezičnim prebivalstvom, v neposredni bližini je bila Ogrska in prav tako zelo blizu Hrvaška. Najprej, od leta 1614, so kapucini pomagali radgonskemu župniku, po treh letih pa so jim dali na razpolago porušeni samostan avguštinskih kanonikov, ki so ga začeli obnavljati 27. 10. 1617. Sekovski škof Eberlein je obnovljeno cerkev posvetil sv. Jakobu. O umorih radgonskih kapucinov beremo v zgodovinskih virih: »*Hoc tamen in comperto habemus, tres a Coenobii Fratibus, catholicum prope Canisiam comitantes Exercitum, ut Sacramentis Militibus praesto essent, a Turcis fuisse trucidatos: Et itidem tres in odium Romanae Fidei ab Haereticis Hungaris dire fuisse peremptos, anno videlicet 1633. P. F. Augustinum a Valletellina; alterum, cuius ignoratur nomen insequente anno; et P. F. Benedictum Crapiensem anno 1635. Hunc prope Urbem extra Portam hungaricam dictam, quindecim inflictis vulneribus Perfidi enecarunt; et e Ponte, super quo crudeliter egerant in fluvium Murrae deiecerunt: vidique nocturno tempore Populus mirifice fulgentia lumina e Coelo descendentia ad eas aquas*«. ¹⁰ Posebej je potrebno omeniti p. Benedikta iz Krapine, ki so ga 7. 9. 1635 umorili »madžarski protestanti«, kalvinci iz Prekmurja, kar je v slovenskem zgodovinopisju premalo znano.

V radgonskem samostanu je bilo 26 celic in 4 bolniške sobe. Od leta 1649 do 1743 so tod izmenično bivale skupine študentov filozofije in teologije. Dejavnost samostana je bila zelo razgibana za nemško in slovensko govoreče prebivalstvo. Pridigali so v nemškem in slovenskem jeziku, v samostanski in tudi župnijski cerkvi. Zelo veliko so spovedovali. P. Egidij iz Gradca navaja, da so 1724. ob 40-urnem češčenju, ko se je v samostanu zbralo okoli 60 patrov kapitularejev, v treh dneh spovedali okoli 14.000 vernikov. Sicer pa zgodovinski viri pravijo, da je njihova misijonska dejavnost segala daleč na območje Ogrske, v Prekmurje, kjer so živeli Slovenci, in vse do Bratislave. V Radgoni, podobno kot v Škofji Loki in Ljubljani, so imeli tudi pasijonske procesije.

Radgonski kapucini imajo kar nekaj posebnosti. V radgonskem samostanu je Mariborčan p. Bernard Apostel leta 1757 napisal *Enchiridion Slavis infirmis assistentium* (Priročnik za tiste, ki strežejo slovenskim bolnikom) in leta 1760 nemško-slovenski slovar z naslovom *Dictionarium Germanico-Slavonicum*.¹¹ Oba rokopisa hrani Univerzitetna knjižnica Maribor. Kot posebnost omenimo, da so radgonski kapucini imeli v svoji samostanski knjižnici tudi Dalmatinovo *Biblijo*, ki je danes v knjižnici kapucinskega samostana v Varaždinu, kamor je najbrž prišla po razpustu samostana leta 1816 in doslej še ni bila pripisana ohranjenim izvodom Dalmatinove *Biblije*.¹²

V Radgoni, podobno kot drugod, so kapucini v času kuge, leta 1680, stregli kužnim bolnikom in ob strežbi je umrlo sedem kapucinov (1. p. Janez Pavel iz Gradca (7. septembra), ki je s pridigo tolažil in delil zakramente kužnim bolnikom; 2. p. Arhangel iz Judenburga (8. septembra), gvardijan, pridigar in delivec

⁹ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 17–18; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 26–27; Škafar: *Knjige in knjižnica v nekdanjem kapucinskem samostanu v Mariboru*, str. 62–92.

¹⁰ *Mortuarium, Provinciae Styriae OFM Cap*; Silvestro: *Annales Ord. Min. Cap.*, str. 134; Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 32; Škafar: *Prispevek radgonskih kapucinov k ohranjanju slovenščine v 17. in 18. stoletju*, str. 29.

¹¹ Škafar: *Prispevek radgonskih kapucinov k ohranjanju slovenščine v 17. in 18. stoletju*, str. 37–44.

¹² Prav tam, str. 44–46.

zakramentov; 3. p. Pavlin iz Frohnleitna (8. septembra), delivec zakramentov; 4. brat Vital iz Budjejevic v strežbi kužnim bolnikom (11. septembra); 5. brat German iz Reichramminga (21. septembra) ob strežbi bolnikom; 6. p. Arzenij iz Vitanja (22. septembra), pridigar in delivec zakramentov in 7. brat Jakob iz Haaga (iz Oseka pri Arvežu) (12. oktobra) v strežbi bolnikom).¹³

9. Ptuj

Ptujski meščani so 1615. povabili kapucine, naj se naselijo v njihovem mestu. S prvotno lokacijo niso bili zadovoljni in so zato 22. 7. 1623 položili temeljni kamen za gradnjo samostana in cerkve zunaj mestnega obzidja na zemljišču, ki jim ga je podaril knez Eggenberg. Dne 29. 6. 1630 je sekovski škof Eberlein posvetil novo cerkev sv. Frančišku Asiškemu. Po požaru leta 1705 so s podporo nekaj plemiških rodbin, predvsem grofov Leslie, samostan in cerkev obnovili. Samostan je imel 27 celic in 5 bolniških sob, krajši čas je bil noviciatska hiša, sicer pa od 1649 do 1782 z nekaj presledki hiša za študij filozofije. Dejavnost samostana je bila naravnana na spovedovanje v nemškem in slovenskem jeziku in na pridiganje v mestni župnijski cerkvi in okoliških župnijah. Samostan je bil odpravljen leta 1786.¹⁴

10. Zagreb

Leta 1615 so v mesto povabili kapucine. Temeljni kamen je 5. maja 1618 blagoslovil škof Peter Domitrović, cerkev pa je 1. 8. 1631 Mariji Brezmadežni posvetil škof Franc Ergelski Hasnović. Samostan je imel 25 celic in 4 bolniške sobe. Med letoma 1658 in 1782 je tu večkrat potekal študij filozofije. Ambrozij Redeskini, Ajdovčan, je v zagrebškem samostanu, kjer je poučeval filozofijo, napisal filozofski priročnik *Institutiones universae Philosophiae Recentioris, usibus discipulorum accommodatae* (1778) (Sodnik 1971, 63), kjer je nakazal problemsko pot iz skotizma v Boškovičev atomski dinamizem (Sodnik 1971, 63). Razen spovedovanja in pridiganja viri ne omenjajo druge dejavnosti. Leta 1788 je bil samostan razpuščen.¹⁵

11. Trst (Trieste)

V Trst so kapucini prišli leta 1617. Temeljni kamen je položil tržaški škof Ursino de Bertis († 1620), cerkev pa je sv. Apolinaru 24. 4. 1623 posvetil škof Rinaldo Scarlichi. Samostan je štel 23 celic in 3 bolniške sobe. Poleg rednega pridiganja v domači cerkvi so patri v adventu in postu redno pridigali italijansko v stolnici, vsakokratni kapitelj pa je moral poskrbeti, da so v Trstu bivali tudi slovenski pridigarji, ki so redno pridigali slovensko v cerkvi »Matere Božje ob morju«, pogosto pa tudi v okoliških vaseh. Samostan je 1785. ukinil Jožef II.¹⁶

¹³ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 18; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 27; Škafar: *Prispevek radgonskih kapucinov k ohranjanju slovenščine v 17. in 18. stoletju*, str. 17–51.

¹⁴ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 19; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 27; Škafar: *Nekdanji kapucinski samostan na Ptuj (1615–1786)*, str. 267–287.

¹⁵ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 18–19; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 28.

¹⁶ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 19; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 28–29.

12. Krmin (Cormons)

Temeljni kamen za samostan in cerkev so položili 25. 5. 1624, cerkev pa je lavretanski Materei božji 9. 10. 1628 posvetil tržaški škof Rinaldo Scarlichi. Samostan je imel 18 celic in 3 bolniške sobe. Patri so veliko, predvsem v adventu in postu, pridigali v mestu in okoliških cerkvah.¹⁷

13 Beljak (Villach)

Mestni svet se je 1627. obrnil na kapucine, da bi se naselili v Beljaku in v teh krajih spet utrdili katoliško vero. Cerkvenopravno je to področje spadalo pod ljubljansko škofijo, svetni gospodje pa so bili bamberski škofje. Temeljni kamen je 8. 9. 1629 položil ljubljanski prošt Gašper Bobek. Cerkev je Mariji, Materi usmiljenja posvetil 15. 8. 1633 tržaški škof Pompej Coronini. Samostan je imel 18 celic in 4 bolniške sobe. Patri so redno vsako nedeljo in praznik pridigali v mestni župnijski cerkvi, v postnem času trikrat na teden, navadno ob številni udeležbi vernikov. V domači cerkvi so veliko spovedovali, predvsem pred veliko nočjo. Pogosto so pomagali s pridiganjem in spovedovanjem v okoliških župnijah. Samostan je leta 1786 pogorel, zato so se kapucini naselili v minoritskem samostanu, toda že naslednje leto so morali zapustiti Beljak.¹⁸

14. Wolfsberg (Volšperk) na Koroškem

Temeljni kamen je 17. 9. 1634 blagoslovil šentpavelski opat Hieronim kot delegat salzburškega nadškofa. Cerkev je lavantinski škof Leonhard Götz posvetil Mariji Vnebovzeti 18. 4. 1638. Samostan je imel 21 celic in 4 bolniške sobe. Patri so vsako nedeljo in praznik pridigali v mestni župnijski cerkvi, v postnem času pa tudi med tednom enkrat v domači cerkvi in dvakrat v župnijski. V samostanu so vsako leto spovedali nad 40.000 vernikov. Pomagali so tudi v okoliških župnijah. Samostan je preživel jožefinske reforme.¹⁹

15. Sv. Križ na Vipavskem (Heiligenkreuz, Santa Croce)

Na željo kriških prebivalcev in okoličanov so se kapucini naselili pri Sv. Križu na Vipavskem. Temeljni kamen je 13. 12. 1637 blagoslovil krminski župnik in arhidiakon Luka Delmestri. Cerkev je 20. septembra 1643 sv. Francišku posvetil ljubljanski pomožni škof Mihael Kumar pl. Kumberg. Samostan je imel 17 celic in 3 bolniške sobe. Pri Sv. Križu so patri veliko pridigali in spovedovali doma in v daljni okolici prav do Idrije in Postojne, kamor so hodili pridigati po stalnem dogovoru sedemnajstkrat na leto. Samostan je preživel jožefinske reforme.²⁰

¹⁷ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 20–21; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 29.

¹⁸ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 21; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 29.

¹⁹ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 21; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 29.

²⁰ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 21–22; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 29; Kralj: *Kapucinski samostan s cerkvijo v Vipavskem Križu*.

16. Leibnitz (Lipnica)

Na željo meščanov in sekovskega škofa Altringena so se kapucini 1634. odločili, da se naselijo v Lipnici. Sekovski škof Marko von Altringen je 10. 7. 1639 blagoslovil temeljni kamen, 10. 5. 1643 pa je cerkev posvetil sv. Andreju apostolu. Samostan je imel 14 celic in 7 sobic za bolnike oziroma popotnike. Dva patra sta v domači cerkvi pridigala ob nedeljah in praznikih, v postu tudi med tednom. Redno so hodili pridigat in spovedovat v deset okoliških župnij. V domači cerkvi so vsako leto spovedali okrog 40.000 vernikov. Samostan je ohranjen do danes.²¹

17. Krško

Meščani so sami prosili kapucine, naj se naselijo pri njih: drugih redovnikov ni bilo v bližini, župniki s svojimi pomočniki pa niso zmogli vsega dušnopastirskega dela, predvsem ne spovedovanja. Temeljni kamen je 3. 6. 1640 blagoslovil novomeški prošt Nikolaj Mrav, po štirih letih gradnje pa je cerkev 11. 9. 1644 Mariji Brezmadežni posvetil kot oglejski vikar pičenski škof Anton Marenzi. Samostan je imel prvotno 18 celic. Patri so od začetka samostana do 1695. pridigali predvsem v mestni cerkvi, poslej pa redno v domači in po dogovoru v mestni, veliko pa tudi v okoliških cerkvah. Samostan je preživel jožefinske reforme.²²

18. Kranj (Krainburg)

Meščani so prosili kapucine, naj se pri njih za stalno naselijo zaradi pomanjkanja duhovščine v mestu. Temeljni kamen je pred zgornjimi mestnimi vrati 5. avgusta 1640 položil ljubljanski pomožni škof Mihael Kumera pl. Kumberg, 29. 9. 1644 pa je cerkev nadangelu Mihaelu posvetil ljubljanski škof Oton Friderik Puchheim. V samostanu je bilo 19 celic. Ob nedeljah in praznikih so patri redno pridigali slovensko v domači in župnijski cerkvi v Kranju in širši okolici, še več pa pomagali v postnem času. Z jožefinskimi reformami je 1786. samostan bil razpuščen.²³

19. Tamsweg

Leta 1634 so v kraju postavili manjši hospic tirolski kapucini. Ker je zanje bil težje dostopen, so ga 1643. izročili Štajerski provinci. V naslednjih letih so tu zgradili samostan z 18 celicami in cerkvico, ki jo je lavretanski Materi Božji 7. 7. 1647 posvetil krški (Gurk) škof Frančišek Lodron. Pozneje so zgradili večjo cerkev, ki jo je septembra 1673 posvetil salzburški nadškof Maksimilijan Gandolf Kuenburg sv. Bonaventuri. Kapucini so ob nedeljah in praznikih redno pridigali v mestni župnijski cerkvi in pogosto tudi v okoliških župnijah. Ta samostan je bil prvi v Štajerski provinci, ki je bil zaradi jožefinskih reform ukinjen že leta 1781.²⁴

²¹ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 22; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 30–31.

²² Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 22; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 31; Kralj: *Kapucinski samostan s cerkvijo v Krškem*.

²³ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 14, 22–23; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 31–32.

²⁴ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 23; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 32.

20. Murau

Temeljni kamen je 4. 7. 1645 položil opat Benedikt iz benediktinskega samostana Šentlambert (St. Lambrecht), cerkev pa je Sv. trojici 26. 4. 1648 posvetil sekovski škof Marko von Altringen. Samostan je imel 20 celic. Prvotno so patri pridigali v župnijski cerkvi, pozneje pa predvsem v domači. Samostan je preživel jožefinske reforme.²⁵

21. Celovec (Klagenfurt)

Leta 1644 je mestni svet povabil v Celovec, kjer so že bili jezuiti, še kapucine. Temeljni kamen je 15. 7. 1646 blagoslovil šentpavelski opat Pavel, 3. 10. 1649 pa je cerkev Brezmadežni posvetil krški škof Frančišek Lodron. Samostan je imel 29 celic. Vsako nedeljo in praznik sta pridigala dva pridigarja v župnijski cerkvi, v postnem času pa tudi trikrat med tednom. Spovedovanja so imeli v domači cerkvi toliko, da večkrat tudi deset spovednikov ni bilo kos vsemu delu.²⁶

22. Graz extra muros (Gradec), samostan sv. Janeza Krstnika

Temeljni kamen za drugi graški samostan je 29. 8. 1648 v novem graškem naselju blagoslovil sekovski škof Marko von Altringen, cerkev pa je isti škof posvetil sv. Janezu Krstniku 27. 8. 1651. Patri so bili redni pridigarji v domači in križniški cerkvi, pogosto pa tudi v sosednjih župnijah. Leta 1786 so jožefinske reforme to hišo razpustile.²⁷

23. Gradišče ob Soči (Gradisca)

Temeljni kamen je 30. 10. 1650 blagoslovil krminski župnik in arhidiakon Luka Delmestri. Cerkev je Brezmadežni 9. 8. 1654 posvetil pičenski škof Franc Maksimilijan Vaccano. Samostan, ki je imel 16 celic, je bil razpuščen v času jožefinskih reform leta 1785. Patri so se posvečali pridiganju in spovedovanju v domači cerkvi in okoliških župnijah.²⁸

24. Hartberg

Temeljni kamen je 14. 6. 1654 položil prošt regularnih kanonikov v Vora-u Matija Singer, cerkev pa je 4. 7. 1658 Mariji Vnebovzeti posvetil sekovski škof Marko von Altringen. Samostan je imel 17 celic. Podobno kot drugod so patri pridigali in spovedovali v domači in okoliških župnijskih cerkvah.²⁹

²⁵ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 23; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 32.

²⁶ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 23-24; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 32-33.

²⁷ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 24; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 33.

²⁸ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 24; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 33.

²⁹ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 24-25; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 33.

25. Mureck (Cmurek)

Temeljni kamen je 3. 5. 1667 blagoslovil sekovski škof Maksimilijan Gandolph Kuenburg, cerkev pa je Mariji Brezmadežni 1. 5. 1672 posvetil sekovski škof Venceslav Viljem von Hofkirchen. V samostanu je bilo 22 celic. Patri so v domači cerkvi pridigali ob nedeljah in praznikih dopoldne, v postnem času tudi popoldne. Bili so redni pridigarji v župnijski cerkvi. Veliko so spovedovali, tudi Slovence iz okoliških vasi. Leta 1788 je bil samostan razpuščen.³⁰

26. Novo mesto

Temeljni kamen je 11. 6. 1658 blagoslovil novomeški prošt Stemberg, cerkev pa je sv. Jožefu posvetil senjski škof Ivan Smoljanović 4. 9. 1672. V samostanu je bilo 22 celic in 4 bolniške sobe. V samostanski cerkvi so patri pridigali le ob posebnih priložnostih, redno pa so od prihoda v Novo mesto do ukinitve samostana 1786 (razen s kratkimi presledki) vsako nedeljo in ob praznikih pridigali v proštjski cerkvi in velikokrat tudi v okoliških župnijah.³¹

27. Leoben

Začetek tega samostana je tesno povezan z odmevnim poslanstvom slovitga kapucina p. Marka iz Aviana, ki je kot poslanec papeža Klemena XI. deloval na Dunaju, ko so ga leta 1683 oblegali Turki. Sekovski škof Rudolf Jožef Thun je 11. 11. 1690 blagoslovil temeljni kamen, 7. 9. 1692 pa posvetil cerkev sv. Antonu Padovanskemu. Patri so pridigali redno v primestni župnijski cerkvi in drugih cerkvah, kamor so jih povabili, v domači pa le v postnem času. Leta 1816 je bil samostan razpuščen.³²

28. Varaždin

Zagrebski škof Štefan Seliščević je 25. 4. 1701 blagoslovil temeljni kamen za samostan, cerkev pa je posvetil Sv. trojici 14. 7. 1706 zagrebski škof Martin Brajković. Samostan je imel 27 celic in 4 bolniške sobe. Ob nedeljah in praznikih so patri redno pridigali v mestni župnijski cerkvi, v postnem času tudi v samostanski. Pogosto so pomagali v župnijah, doma pa predvsem spovedovali. Samostan je preživel jožefinske reforme.³³

29. Knittelfeld

Temeljni kamen je bil blagoslovljen 1. 11. 1705, cerkev pa je 1. 9. 1709 Materi Božji posvetil sekovski škof Franc Anton Wagensberg. V samostanu je

³⁰ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 25; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 33–34.

³¹ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 25; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 34; Benedik: *Kapucini v Novem mestu*, str. 195–216.

³² Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 25–26; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 34.

³³ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 27; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 34–35; Kemiveš, *Dolazak kapucina u Varaždin i znameniti kapucini tijekom 300 godina varaždinskog samostana*, str. 123–146.

bilo 20 celic. Dejavnost je bila usmerjena na pridiganje in spovedovanje v domači in okoliških cerkvah. Samostan je preživel jožefinske reforme.³⁴

30. Škofja Loka

Temeljni kamen je 28. 4. 1707 položil gorenjski arhidiakon Janez Andrej Flächenfeld ob navzočnosti glavarja loškega gospostva barona Haldna in velike množice vernikov. S pooblastilom patriarha Dionizija Delfina jo je 22. 6. 1713 posvetil sv. Ani ljubljanski škof Franc Karel Kaunitz. Samostan je prvotno imel 18 celic, pozneje pa so uredili še štiri. Patri so veliko pomagali pri dušnem pastirstvu krajevnemu župniku in v okoliških župnijah. V domači cerkvi so predvsem veliko spovedovali. V škofjeloškem samostanu je nastal Škofjeloški pasijon, najstarejše ohranjeno dramsko besedilo v slovenskem jeziku.³⁵

31. Schwanberg

Kapucini so prišli v Schwanberg leta 1706, 8. 7. 1714 pa je lavantinski škof Filip Karel Fürstenberg posvetil novo cerkev angelom varuhom. Patri so pridigali v domači in okoliških cerkvah, doma pa predvsem veliko spovedovali. V treh dneh 40-urnega češčenja se je pri njih zvrstilo tudi do 8000 vernikov. Samostan je preživel jožefinske reforme.³⁶

32. Karlobag

Senjski škof Adam Ratkai je temeljni kamen blagoslovil 26. julija 1710, cerkev pa je 27. 5. 1714 posvetil sv. Jožefu. Patri so pastoralno delovali v mestu in obširnem velebitskem pogorju ter Liki. Da bi olajšali misijsko delo, so 1721. zgradili še majhen hospic v Kaniži blizu Gospića. Samostan je bil leta 1783 pridružen hrvaški kapucinski kustodiji.³⁷

33. Irdning

Kapucini so prišli v Irdning 27. 4. 1711, cerkev pa je 7. 2. 1718 sekovski škof Jožef Dominik Lamberg posvetil sv. Jožefu. Samostan je imel 20 celic. Patri so veliko spovedovali in pridigali v domači cerkvi, večkrat so tudi pri vseh župnijskih opravilih nadomeščali odsotnega župnika in kaplana. Samostan je preživel jožefinske reforme.³⁸

³⁴ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 27; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 35.

³⁵ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 27–30; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 35–36; Benedik: *Kapucinski samostan s cerkvijo sv. Ane*, str. 7–77.

³⁶ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 30–31; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 36.

³⁷ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 31; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 36; Bašnec: *Dolazak i misijska djelatnost kapucina u Lici i Krbavi nakon oslobođenja od Turaka 1689*, str. 19–67.

³⁸ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 31; Benedik: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*, str. 36.

34. Hospic Kaniža v Liki

Hospic v Kaniži pri Gospiću v Liki je nastal na ozemlju, ki ga je kapucinom daroval Ivan Čanić leta 1720. Že naslednje leto je bil zgrajen hospic, ki je spadal pod karlobaški samostan. Kapucini so ostali v Kaniži do leta 1789, ko je umrl zadnji kaniški kapucin.³⁹

Študij v redu in provinci

Na razvoj študija v kapucinskem redu so vplivali odloki Tridentinskega koncila, na katerem je sodelovalo osem kapucinov teologov. Že leta 1564, ko je Pij IV. potrdil koncilске odloke, je generalni kapitelj določil, naj bo v vsaki provinci nekaj samostanov namenjenih za študijske hiše, kjer bodo kleriki študirali »*pozitivno gramatiko in Sveto pismo*«. Leta 1575 so poleg »*pozitivne gramatike in Svetega pisma*« (latinščina, poganski in krščanski klasiki, Sveto pismo) v redni študij vključili tudi »*sveto sholastično teologijo*«, »*logiko in filozofijo*«, ki naj bi pripomogle k boljšemu spoznavanju sholastične teologije in Svetega pisma. Tisti bratje, ki so končali študij, kot so ga konstitucije predpisovale, so pozneje lahko postali pridigarji, concionatores (za to službo je vsakega posameznika na osnovi provincialovega poročila o uspešno opravljenem študiju potrdil vrhovni predstojnik reda), drugi, ki so študirali tri leta zgolj moralno teologijo, so lahko opravljali službo spovednika (*confessarius*), tretji so postali sacerdotes *simplices*. Leta 1596 je generalni kapitelj določil, da mora vsak kandidat za duhovništvo opraviti izpit iz gramatike, preden se sme lotiti študija logike, definatorij pa mora opraviti skrutinij »*de vita et moribus*« kandidata; ti skrutiniji so se ponavljali vsako leto med študijem filozofije in pozitivna mnenja skrutinijev so bila pogoj za vstop v študij teologije. Leta 1643 je bilo določeno, da traja študij logike in filozofije tri leta, študij teologije pa štiri leta. Tako je bilo tudi v Štajerski provinci. Leta 1661 je provinca imela 84 pridigarjev in 117 spovednikov; 1700. je bilo 230 pridigarjev in 106 spovednikov, 1755. pa 433 pridigarjev in 70 spovednikov.

Zaradi majhnih samostanov velika Štajerska provinca, kar je sicer bila tudi značilnost kapucinskega reda, ni imela študija le v enem samostanu, marveč so patri lektorji uvajali kandidate za duhovništvo v filozofijo in teologijo v različnih samostanih. Zato je bilo tudi več študijskih samostanov. Leta 1608, to je v prvem letu svojega obstoja, je provinca imela 6 študentov, ki so se pripravljali na duhovništvo, leta 1613 jih je bilo 18, leta 1618 že 20. Prvi študijski samostan je bil v Gradcu pri Sv. Antonu, drugi pa verjetno v Ljubljani, pozneje v Radgoni, Mariboru, na Ptuju in drugod. Na zgoraj opisani način je potekal študij kapucinskih kandidatov za duhovništvo do leta 1784, ko je vlada na Dunaju določila, da morajo vsi študentje obiskovati »*publicas scholas juxta drecretum Caesareum*«. ⁴⁰

Pridigarska in druga pastoralna dejavnost

Od vsega začetka je bila glavna dejavnost kapucinov oznanjevanje. Pridigali so v svojih samostanskih, še več pa v drugih cerkvah kot redni nedeljski, praznični ali priložnostni pridigarji. Prav pridige so bile redna oblika pastoralne dejavnosti, čeprav pridigarske službe niso opravljali vsi kapucinski

³⁹ Kocjan: *Origo et vicissitudines Almae Ord*, str. 31; Benedik: Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih, str. 53–65.

⁴⁰ *Liber functionum capitularium*, str. 243; Benedik: Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih, str. 36–46.

duhovniki, temveč le tisti, ki so opravili celoten teološki študij, ga zaključili s sklepnim izpitom in za pridiganje dobili dovoljenje (licenco) vrhovnega predstojnika reda. Glede na kraj in čas pridige so se delili na nedeljske, praznične in postne pridigarje. Nedeljski pridigar je bil najbolj zaposlen, zato so ga navadno imenovali kar redni pridigar; pridigal je vse nedelje v letu. Postni pridigar je za postni čas moral pripraviti 15 pridig. Tako je v vsakem samostanu poleg službe gvardijana in vikarja bila tudi stalna služba rednega pridigarja (concionator ordinarius) in prazničnega pridigarja (concionator festivus). Ta dva sta imela po samostanskem redu ustaljen razpored pridig za domačo in ponekod za mestno župnijsko cerkev. Drugi patri pridigarji (concionatores) so bili na razpolago za pomoč v okoliških župnijah, ki je v nekaterih primerih bila kar stalno določena, v drugih pa so se sproti dogovarjali glede na potrebe v župnijah.

Kapucini so bili tudi pravi ljudski spovedniki, čeprav na začetku niso redno spovedovali. Provincijski kapitelj Štajerske province, ki je imel zasedanje maja 1658 v Ljubljani, je določil, da je spovedovanje prav tako kot pridiganje vsesplošna dušnopastirska dejavnost. Tako so oznanjevanju Božje besede pridružili podeljevanje zakramenta sprave. Oboje jih je povsod, v mestu in na deželi, povezovalo z vsemi sloji z vsemi sloji prebivalstva v naših deželah.

Med drugimi pastoralnimi dejavnostmi viri najpogosteje omenjajo obiskovanje in strežbo bolnikom, še posebej v času kužnih epidemij, kar je že omenjeno v opisu samostana v Radgoni. Provincijska knjiga mrtvih (Mortuarium) našteva kar 26 patrov in bratov, ki so ob strežbi in delitvi zakramentov tudi sami umrli zaradi bolezni. Podobno kot je Alessandro Manzoni v *I Promessi sposi* ovekovečil milanske kapucine pri strežbi okuženim bolnikom, bi lahko ovekovečili tudi kapucine Štajerske province.

Samostanske kapucinske kronike govorijo tudi o različnih ljudskih pobožnostih, ki so jih gojili kapucini. V vseh samostanih so uvedli devetdnevno pred praznikom Brezmadežen, uvedli so 40-urno češčenje Najsvetejšega, redne mesečne molitve za rajne in še drugo. Značilna poteza kapucinske duhovnosti, premišljevanje Kristusovega trpljenja, je dobila svojevrsten izraz v pasijonskih procesijah, ki so jih prirejali v Ljubljani, Radgoni in Škofji Loki, kjer je ohranjeno najstarejše slovensko dramsko besedilo, ki ga je napisal p. Romuald iz Štandreža pri Gorici.

Kapucini iz Štajerske province so tudi odhajali v misijonske dežele. Znan misijonar v Kongu je p. Anton Zucchelli iz Gradišča ob Soči (1697–1702), ki je opisal svoje delovanje v italijanščini: *Relazione del viaggio e missione del Congo nell’Etiopia interiore occidentale*, Venetiis a 1712. Prevod je izšel tudi v nemščini: *Der geistige Robinson* (Ehrfurt 1723) in *Merkwürdige Mission und Reisebeschreibung* (Frankfurt 1715 in 1794). V Moskvi je misijonaril p. Fabijan iz Ljubljane (1732–1736). V Gruziji je bil apostolski prefekt p. Dominik iz Trsta († 1781), p. Avrelj iz Gorice (Simon Zanutič) je bil tudi v Tiflisu (v Gruziji) († 1832). P. Friderik iz Ivnika (Eibiswald), ki je misijonaril prav tako v Gruziji, je po 14 mesecih umazane ječe umrl v Alkalziki med strežbo kužnim bolnikom leta 1770. V Braziliji sta misijonarila p. Marcel in p. Franc Marija iz Gradišča ob Soči.⁴¹

Kapucini pisatelji

Pridigarska dejavnost kapucinov Štajerske province je najbrž pridigarje spodbujala k zapisovanju pridig, zato so številni rokopisi odhranjeni do danes. Ker so bili člani štajerske province različnih narodnosti, so tudi pisali v različnih jezikih: nemščini, italijanščini, hrvaščini in slovenščini.

V nemščini so pisali p. Alfonz Zusmerhusanus († 1659), Marijan iz Gradca

⁴¹ Kocjan: *Origio et vicissitudines Almae Ord*, str. 48–53.

(† 1694), p. Amandus iz Gradca († 1700), Emilijan iz Gradca († 1726), Krištof iz Gradca (1735) in drugi.

Med hrvaškimi pisatelji zaslužita omembo p. Štefan iz Zagreba (Matija Marković, 1669–1742) in p. Gregor iz Vinice v Beli krajini (Jurij Maljevec, 1734–1812).

V slovenščini so pisali p. Janez Svetokriški (Tobija Lionelli, 1647–1714), p. Hipolit iz Novega mesta (Janez Adam Gaiger, 1667–1722), p. Rogerij iz Ljubljane (Mihael Krammer, 1667–1728), p. Romuald iz Štandreža (Lovrenc Marušič, 1676–1748),⁴² p. Angelik iz Kranja (Janez Vizintin, 1735–1790) (Kocjan 1908, 53–63). Mariborčan P. Bernard Apostel je 1757. napisal *Enchiridion Slavis infirmis assistentium* (Priročnik za tiste, ki strežejo slovenskim bolnikom) in leta 1760 nemško-slovenski slovar z naslovom *Dictionarium Germanico-Slavonicum*, katerih rokopis hrani Univerzitetna knjižnica Maribor. Pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti so izšle faksimilne izdaje pridig Janeza Svetokriškega⁴³ (1997–1998) in Rogerija iz Ljubljane⁴⁴ (2001), ki jih je omogočila Fundacija dr. Bruna Breschija.

Sklep

Samostani Štajerske kapucinske province, ki jih je bilo v 18. stoletju 33, so bili izjemen dejavnik povezovanja geografskih prostorov, saj so njihovi člani pripadali petim jezikovnim območjem: nemškemu, slovenskemu, hrvaškemu, fur-lanskemu in italijanskemu, kar je sicer bilo v tistem času samo ob sebi umljivo, saj so bili vsi samostani v isti državi, v habsburški monarhiji, toda kapucini so se zavedali svoje jezikovne pripadnosti, saj so nam v štirih živih jezikih (nemškem, slovenskem, hrvaškem in italijanskem) zapustili dragocene literarne stvaritve. Bratje so pogosto menjavali samostane v provinci, saj je znano za vse manjše brate, da nimajo »stabilitas loci«, kot imajo to meniški redovi. To naj ponazorim z radgonskim Nemcem, p. Erhardom Francem Ksaverjem Kuglmayrjem (1714–1798), ki je postal vrhovni predstojnik kapucinskega reda in umrl v Rimu v sluhu svetosti. Rodil se je 1714 v nemški meščanski družini in kot 17-letnik stopil h kapucinom, ki jih je spoznal kot dvojezično (nemško in slovensko) govoreče in delujoče v radgonskem kapucinskem samostanu. Leta 1745 je bil lektor filozofije v kapucinskem samostanu v Krškem, po štirih (leta 1749) lektor teologije v Gradcu, tri leta pozneje gvardijan (samostanski predstojnik) v Mariboru, kjer

⁴² Škofjeloški pasijon p. Romualda Marušiča, ki je bil leta 2016 vpisan v UNESCOV reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine, je zelo znan v zadnjem času po uprizoritvah v Škofji Loki in tudi z znanstvenim ovrednotenjem (prim. Oče Romuald, Škofjeloški pasijon, preprosta fonetična transkripcija s prevodom neslovenskih delov, Založba Mladinska knjiga, Ljubljana 1999, strani 244; Oče Romuald, Škofjeloški pasijon, znanstvenokritična izdaja, uredil Matija Ogrin, SAZU, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede znanstvenoraziskovalnega centra SAZU, MD, Celje – Ljubljana 2009, strani 429).

⁴³ Joannis Baptista a Santa Croce, *Sacrum Promptvarivm*, Pars prima, Venetiis, Anno M.DC.XCI.; Pars secvnda, Venetiis, Anno M.DC.XCI.; Pars tertia, Labaci, Anno M.DC.XCVI.; Pars quarta, Labaci, Anno M.D.CC.; Pars quinta, Labaci, Anno M.DCC.VII. 22.–24. aprila 1999 je bil v Vipavskem Križu simpozij o Janezu Svetokriškem, ki ga je organiziral Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU. Ta je tudi izdal predavanja v zborniku: SAZU, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, *Zbornik o Janezu Svetokriškem*, Ljubljana 2000, strani 527. Fundacija dr. Bruna Breschija je tudi omogočila izdajo Slovarja jezika Janeza Svetokriškega: Marko Snoj, *Slovar jezika Janeza Svetokriškega*, Prva knjiga, A–O, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana 2006, strani 711; Druga knjiga, P–Ž, Ljubljana 2006, strani 710.

⁴⁴ Rogerius a Labacensis, *Palmarium Empyreum, seu Conciones de Sanctis totius anni*, Pars I., Clagenfurti M.DCC.XXXI.; Pars II., Labaci M.DCC.XLIII. Ob tej priložnosti je Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU izdal *Palmarium Empyreum, Spemne študije*, Založila Fundacija dr. Bruna Breschija, Ljubljana 2001, stran 112.

je ostal tri leta, ko je bil 1755 izvoljen za provinciala velike Štajerske kapucinske province, ki je takrat štela 774 redovnikov. Leta 1761 je bil drugič izvoljen za provinciala in leto zatem za vrhovnega svetovalca (generalnega definitorja) kapucinskega reda v Rimu. Ko mu je potekel mandat generalnega definitorja, je bil leta 1768 izvoljen za generalnega prokuratorja in pozneje dvakrat za vrhovnega predstojnika (generalnega ministra) kapucinskega reda, kar je bil v letih 1775-1789.

Omenimo še blaženega p. Marka iz Aviana (1631-1699), ki je obiskoval jezuitsko gimnazijo v Gorici, se odločil za kapucine v Kopru, pridigal v ljubljanski stolnici. Počiva v kapucinski cerkvi na Dunaju in je 12. 9. 1683 na Kahlenbergu maševal pred odločilno obrambno bitko krščanske vojske pred napadom Turkov na Dunaj.

Četudi je sv. Lovrenc Brindiški, ki ima zasluge za prihod kapucinov na Slovensko, razglašen za cerkvenega učitelja in kljub temu da je ohranjeno najstarejše slovensko dramsko besedilo, ki ga je napisal kapucin p. Romuald iz Štandreža in da literarni zgodovinarji zelo pozitivno vrednotijo baročne pridige Janeza Svetokriškega (Tobija Lionelli, 1647-1714) in p. Rogerija iz Ljubljane (Mihael Krammer, 1667-1728), so kapucini bili predvsem priljubljeni ljudski pridigarji, ali kot pravijo Italijani, »frati del popolo«, ljudski (bratje) redovniki. Kot je zapisal Matej Slekovec: »/.../ postali so ljubljenci preprostega ljudstva«. Želeli so biti blizu malega človeka, redovniki med preprostim ljudstvom, in to jim je v veliki meri uspevalo. Tako so bili pri kapucinih dobrodošli prav vsi verniki, podeželani in meščani, preprosti in izobraženi. Kapucini so tudi na jezikovno mešanih območjih uspešno povezovali tako pastoralno kot tudi druge dejavnosti; omenimo le v času kuge strežbo okuženih bolnikov in delitev zakramentov.

VIRI IN LITERATURA

LITERATURA

Aegidius, Graecensis: Ingressus ad relationes in commissioni de origine, fundatione, statu et adjacentibus, omnium, ac singulorum conventuum fratrum minorum capucinatorum provinciae Styriae, datas ad Reumum P. Procuratorum Generalem Ordinis in Curia Romana. Anno Domini M.DCC.XX.VI. *Acta Ecclesiarica Sloveniae. Acta ecclesiastica Sloveniae* 16, str. 319–426.

Bašnec, Nikola: Dolazak i misijska djelatnost kapucina u Lici i Krbavi nakon oslobođenja od Turaka 1689. *Franjevci kapucini u Karlobagu 1713–2013*. Zagreb-Karlobag 2014, str. 19–67.

Benedik, Metod: *Kapucinski samostan s cerkvijo sv. Cecilije Celje*. MD: Celje, 2014.

Benedik, Metod: Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih. *Acta ecclesiastica Sloveniae* 16, str. 9–64.

Benedik, Metod: Kapucini v Novem mestu. V: *Zgodovinski časopis*, (1994), št. 2, str. 195–216.

Benedik, Metod: *Kapucinski samostan s cerkvijo sv. Ane*, MD Celje, Škofja Loka, 2008.

Hyacinthus, Graecensis. 1654. Libelus fundationum, consecrationum, dierum, annorum, anniversariorum ecclesiarum capucinatorum provinciae Styriae, quae Anno MDCLIV Ab. ARP. Fratres Hyacintho Graecensi Ministro Provinciali ex diversis Archivis Provinciarum Austriae (kratica LIB), Venetae, et Styriae recepta, collecta, et hic inserta sunt, et successu temporis adjuncta adjugenda. *Acta Ecclesiarica Sloveniae. Acta ecclesiastica Sloveniae* 16, str. 275–317.

Kemiveš, Mirko: *Dolazak kapucina u Varaždin i znameniti kapucini tijekom 300 godina varaždinskog samostana. Radovi zavoda za znanstveni rad Varaždin*, 12–13, Zagreb-Varaždin. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2001.

Kocjan, P. Otto a Labacož: 1909. *Origo et vicissitudines Almae Ord. Cap. Provinciae Styriae, Brevis historia Provinciae occasione ipsius tertii Centenarii cogesta 1608–1908*. V: *Schematismus F. F. Ordinis Minorum S. P. Franciscui Capuccinorum Almae Provinciae Styriae ineunte anno MCMVIII*, Goritiae.

Kralj, Angel in Škafar, Vinko: *Kapucinski samostan s cerkvijo v Krškem*, Kapucinski provincialat: Ljubljana, 1994.

Kralj, Franc, Kralj, Angel in Škafar, Vinko: *Kapucinski samostan s cerkvijo v Vipavskem Križu: 350-letnica samostanske cerkve*. Kapucinski provincialat. Ljubljana, 1993.

Liber functionum capitularium P. P. capuccinorum provinciae Styriae Immaculatae conceptionis beatissimae Virginis Mariae dedicatae. Ab anno 1647 (kratica LFC). *Acta Ecclesiarum Sloveniae. Acta ecclesiastica Sloveniae* 16, str. 85–273.

Martelanc, Tanja: *Kapucinska arhitektura v slovenskem etničnem prostoru do nastanka Ilirskih provinc*, doktorska disertacija, Filozofska fakulteta UM, Maribor, 2016.

Mortuarium, Provinciae Styriae OFM Cap, 1605–1830.

A Mediolano, Silvestro. 1737. *Annales Ord. Min. Cap.* Appendicis ad tom. III., pars I., Mediolani.

Slekovec, Matej: *Škofija in nadduhovnija v Ptuji*, v Mariboru, 1889.

Sodnik, Alma: *Redeskini Ambrozij. Slovenski biografski leksikon*. III. Ljubljana, 1971.

Škafar, Vinko: *Hren ter kapucini in drugi redovi*. V: *Hrenov simpozij v Rimu*, Mohorjeva družba, Celje, 1998.

Škafar, Vinko: *Knjige in knjižnica v nekdanjem kapucinskem samostanu v Mariboru*. *Časopis za zgodovino in narodopisje* (1993), št. 1, str. 62–92.

Škafar, Vinko: *Nekdanji kapucinski samostan na Ptuju (1615–1786)*. V: *Časopis za zgodovino in narodopisje* (2004), št. 2–3, str. 267–287.

Škafar, Vinko: *Prispevek radgonskih kapucinov k ohranjanju slovenščine v 17. in 18. stoletju*. *Zbornik soboškega muzeja*, Murska Sobota, 2003, str. 17–51.

SUMMARY

CAPUCHIN STYRIAN PROVINCE UNTIL JOSEPH II

In the 18th century, Capuchin Styrian province included 33 monasteries which were an exceptional factor in fostering integration of geographical spaces as their members belonged to five linguistic areas: German, Slovenian, Croatian, Friulian, and Italian which was self-evident at the time since all monasteries were situated in the Habsburg Monarchy. However, Capuchins were aware of their linguistic identity proven by their precious literary creations in four living languages (German, Slovenian, Croatian, and Italian). Friars Minor often changed monasteries as it is well known they do not adhere to *stabilitas loci* contrary to monastic orders. This can be demonstrated by German P. Erhard Franc Ksaver Kugelmayer from Radgona (1714–1798) who was appointed the Minister General of the Capuchin order and died in Rome in an odour of sanctity. Born in 1714 to German townfolk, he joined the Capuchins at the age of 17 and found them to be bilingual and operating in the Capuchin monastery in Radgona. In 1745, he was a philosophy lecturer in the Krško Capuchin monastery and four years later, in 1749, he lectured theology in Graz, whilst three years later he served as monastery guardian in Maribor where he stayed three years until 1755 when he was elected Provincial of the great Capuchin Styrian province that included 774 priests. In 1761, he was re-elected as Provincial and a year later he was elected supreme advisor (Definitor General) of the Capuchin order in Rome. When his term of office of Definitor General expired, he was elected Procurator General in 1768 and thereafter twice elected the Minister

General of Capuchin order, a position he held between 1775 and 1789. We must also mention the blessed f. Marko of Avian (1631-1699) who attended Jesuit gymnasium in Gorizia and later decided to join Capuchins in Koper (which is in present-day Slovenia), functioned as a preacher in Ljubljana monastery church, and performed mass on September 12th 1683 before the decisive defence battle of Christian army against Turkish attack on Vienna; he now rests in the Capuchin church in Vienna. Even though St. Lawrence of Brindisi who deserves credit for ensuring Capuchins' arrival in Slovenia and was declared a church teacher, and despite the oldest Slovene dramatic text was written by Romuald of Sant' Andrea, and that literary historians value the baroque sermons of John Baptist of Sveti Križ in Vipava (Tobia Lionelli, 1647-1714) and f. Roger of Ljubljana (Michael Krammer, 1667-1728), the Capuchin friars were primarily preachers of the people or, as the Italian like to say, *frati del popolo* – or to quote Matej Slekovec, they became »darlings of simple people« (Slekovec 1889, 90). They wanted to be close to the little people, friars among simple people and they were mostly successful in their endeavour. Capuchins welcomed everyone, all worshippers, townsfolk, and countryfolk, simple and educated. Also in mixed linguistic areas, Capuchin friars successfully linked pastoral and other activities; it should also be noted that they cared for the afflicted during the plague and administered sacraments.